

УДК 631.525:582.57:625.712.5(477.72)

Л.О. Слепченко, З.А. Петренко

Біосферний заповідник "Асканія-Нова" імені Ф.Е. Фальц-Фейна
вул. Фрунзе, 13, смт Асканія-Нова, Чаплинський р-н, Херсонська обл., 75230 Україна

ІНТРОДУКЦІЯ НОВИХ СОРТІВ РОДУ *TULIPA* L. В ДЕНДРОПАРКУ "АСКАНІЯ-НОВА"

Тюльпан, сорт, насіння, ритм розвитку, цибулина, продуктивність

ІНТРОДУКЦІЯ НОВИХ СОРТІВ РОДУ *TULIPA* L. В ДЕНДРОПАРКУ "АСКАНІЯ-НОВА". Л.О. Слепченко, З.А. Петренко. – Представлені результати досліджень декоративних та біоморфологічних особливостей 32 гібридних сортів роду *Tulipa* L., охарактеризовано їх ріст, розвиток та вегетативне розмноження в умовах посушливого півдня України.

ІНТРОДУКЦІЯ НОВИХ СОРТІВ РОДУ *TULIPA* L. В ДЕНДРОПАРКУ "АСКАНІЯ-НОВА". Л.А. Слепченко, З.А. Петренко. – Представлены результаты исследований декоративных и биоморфологических особенностей 32 гибридных сортов рода *Tulipa* L., охарактеризованы их рост, развитие и вегетативное размножение в условиях засушливого юга Украины.

INTRODUCTION OF NEW SORTS OF GENUS *TULIPA* L. IN THE DENDROLOGICAL PARK "ASKANIA NOVA". L.O. Slepchenko, Z.A. Petrenko. – The results of studying the ornamental and biomorphological peculiarities of thirty two hybrid sorts of genus *Tulipa* L. are presented. Their growth, development and vegetative reproduction in the conditions on the south of Ukraine are shown.

Одним із найважливіших завдань ботанічних садів є збагачення біорізноманіття рослин за рахунок впровадження в культуру нових перспективних інтродукованих видів і сортів. Інтродукція рослин дозволяє, з одного боку, залучити їх в культуру і зберегти в ботанічних садах і дендропарках, а з іншого – поповнити культурну флору регіону новими корисними рослинами: декоративними, лікарськими, пряно-ароматичними та іншими. Серед декоративних багаторічних рослин в озелененні на півдні України більше всього представлені хризантеми, жоржини, багаторічні айстри, нарциси і давно вже відомі сорти дарвінівських гібридних тюльпанів (Парад, Лондон, Художник, Деметр та ін.).

Малопоширені нові сорти роду *Tulipa* L. є надзвичайно декоративними і майже універсальними рослинами. В деяких наукових публікаціях (Левчук, 2004; Балахніна, 2006; Алехина, 2007) наводиться докладний опис вирощування малопоширених сортів гібридних тюльпанів в умовах Харкова, Львова, Білої Церкви, але відомо, що біологічні, декоративні і господарські ознаки сортів змінюються при перенесенні їх в нові умови існування. Тому оцінка нових сортів тюльпанів за всіма їх ознаками дозволяє правильно підібрати сорти для масового розмноження і застосування в озелененні на півдні України.

Багата палітра гібридних тюльпанів дозволяє створювати з них як прості, так і складні композиційні елементи з включенням їх в оформлення газонів, альпійських гірок, використання на сонячних або напівсонячних клумбах; добре виглядають вони в складі багаторічних груп на фоні дерев та чагарників.

Матеріал і методика досліджень

Матеріалом для досліджень були рослини 32 гібридних сортів роду *Tulipa* L., залучених цибулинами із ботанічного саду Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.

У липні 2008 року, після дворічного розвитку тюльпанів, цибулини були викопані і визначено репродуктивну здатність досліджених гібридних сортів. Встановлювали інтенсивність їх розмноження, для чого обчислювалися кількість цибулин у гнізді та їх розмі-

ри. Цибулини гібридних сортів тюльпанів були висаджені на колекційній ділянці у жовтні 2006 року.

Сезонну ритміку росту та розвитку вивчали методом спостережень за багаторічними квітничково-декоративними рослинами (Карписонова, 1972; Методика..., 1975); морфологічні ознаки – замірами генеративних показників; декоративні якості – за 100-бальною шкалою Є.М. Єгорової (Єгорова, 1977); насінневу продуктивність визначали за методиками І.В. Вайнагія (1974) та С.С. Харкевича (1966); інтенсивність вегетативного розмноження – за методикою З.М. Сіліної (Силина, 1953); якість та схожість насіння дослідних рослин – за ГОСТом 11218-65 (Семена..., 1973).

Результати досліджень

На основі проведених фенологічних спостережень встановлено (табл. 1), що весняне відростання 20 сортів тюльпанів починається у третій декаді лютого, 12 сортів – у першій декаді березня. Половина сортів вступають у фазу бутонізації в третій декаді березня, половина в першій–другій декадах квітня. Цвітіння сортів гібридних тюльпанів, в основному, охоплює період з другої половини квітня до першої половини травня. Одним з перших в наших умовах на початку квітня зацвітає сорт '*Kremljovskie zvezdy*', тривалість цвітіння 11 днів. Найпізніше всіх починають квітнути сорти '*Strong Gold*' та '*Black Bera*'. Найкоротший період цвітіння (5–8 днів) спостерігався у чотирьох сортів – '*Academic Barabachow*', '*Baronessa*', '*Taras Shevchenko*', та '*Elegia*'; найдовший (14–16 днів) – у 8 сортів: '*Black Bera*', '*Black Out*', '*Christmas Marvel*', '*Golden Apeldorn*', '*Kareol*', '*Swan Wings*', '*Strong Gold*', '*Templ of Beauty*'. Максимальний період цвітіння (17 днів) зафіксовано у двох сортів: '*Jokohama*' та '*Negrta*'.

Таблиця 1. Сезонний розвиток гібридних тюльпанів

№	Назва сорту	Початок від-ростання	Початок бутонізації	Цвітіння		Дозрівання насіння	Кінець вегетації
				початок	кінець		
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	<i>Tulipa hybrida</i> hort. ' <i>Academic Barabachow</i> ' – Тюльпан гібридний 'Академік Барабашов'	6.03	14.04	25.04	2.05	9.07	9.07
2.	<i>T. h.</i> ' <i>Arlekin</i> ' – Т. г. 'Арлекін'	6.03	10.04	25.04	7.05	1.07	1.07
3.	<i>T. h.</i> ' <i>Baronessa</i> ' – Т. г. 'Баронесса'	28.02	28.03	25.04	1.05		6.06
4.	<i>T. h.</i> ' <i>Black Bera</i> ' – Т. г. 'Блек Бера'	25.02	25.03	29.04	14.05		16.06
5.	<i>T. h.</i> ' <i>Black Out</i> ' – Т. г. 'Блек Аут'	6.03	29.03	27.04	12.05		26.06
6.	<i>T. h.</i> ' <i>Chine Pink</i> ' – Т. г. 'Чайне Пінк'	6.03	12.04	25.04	1.05		15.06
7.	<i>T. h.</i> ' <i>Comic</i> ' – Т. г. 'Комік'	28.02	1.04	14.04	25.04		28.06
8.	<i>T. h.</i> ' <i>Christmas Marvel</i> ' – Т. г. 'Крістмас Марвел'	28.02	29.03	13.04	29.04	12.07	12.07
9.	<i>T. h.</i> ' <i>Golden Apeldoorn</i> ' – Т. г. 'Голден Апельдорн'	1.03	27.03	13.04	28.04	14.07	14.07
10.	<i>T. h.</i> ' <i>Hamelton</i> ' – Т. г. 'Гамельтон'	28.02	9.04	21.04	2.05	6.07	6.07
11.	<i>T. h.</i> ' <i>Hollands Glory</i> ' – Т. г. 'Голландс Глорі'	24.02	27.03	14.04	25.04		24.05
12.	<i>T. h.</i> ' <i>Jokohama</i> ' – Т. г. 'Йокохама'	6.03	4.04	23.04	10.05		16.06
13.	<i>T. h.</i> ' <i>Kareol</i> ' – Т. г. 'Кареол'	6.03	10.04	28.04	12.05		18.06
14.	<i>T. h.</i> ' <i>Kremljovskie zvezdy</i> ' – Т. г. 'Кремльовські звездки'	20.02	25.03	6.04	17.04	5.07	5.07
15.	<i>T. h.</i> ' <i>Misjachne sjajvo</i> ' – Т. г. 'Місячне сяйво'	25.02	27.03	21.04	2.05		15.06
16.	<i>T. h.</i> ' <i>Mayskoe utro</i> ' – Т. г. 'Майське утро'	25.02	8.04	21.04	1.05	15.07	15.07
17.	<i>T. h.</i> ' <i>Negrta</i> ' – Т. г. 'Негрта'	1.03	29.03	13.04	30.04		30.06
18.	<i>T. h.</i> ' <i>Nikolai Vavilov</i> ' – Т. г. 'Ніколай Вавілов'	28.02	10.04	19.04	29.04		27.05
19.	<i>T. h.</i> ' <i>Oxford Elite</i> ' – Т. г. 'Оксфорд Еліт'	26.02	26.03	16.04	26.04	12.06	12.06
20.	<i>T. h.</i> ' <i>Pictory</i> ' – Т. г. 'Піктарі'	28.02	27.03	21.04	1.05	20.06	20.06
21.	<i>T. h.</i> ' <i>Royal Sphinx</i> ' – Т. г. 'Роял Сфінкс'	5.03	13.04	28.04	8.05		28.05
22.	<i>T. h.</i> ' <i>Swan Wings</i> ' – Т. г. 'Сван Вінгс'	28.02	7.04	28.04	13.05	19.06	19.06
23.	<i>T. h.</i> ' <i>Strong Gold</i> ' – Т. г. 'Стронг Голд'	26.02	7.04	29.04	15.05	2.07	2.07

Закінчення таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8
24.	<i>T. h. 'Shirley'</i> – Т. г. 'Шірлі'	28.02	17.03	28.04	8.05		28.05
25.	<i>T. h. 'Taras Shevchenko'</i> – Т. г. 'Тарас Шевченко'	3.03	27.03	20.04	25.04		28.05
26.	<i>T. h. 'Tarantella'</i> – Т. г. 'Тарантелла'	26.02	27.03	25.04	5.05	21.06	21.06
27.	<i>T. h. 'Templ of Beauty'</i> – Т. г. 'Темпл оф Б'юті'	20.02	27.03	28.04	13.05	4.07	4.07
28.	<i>T. h. 'Toronto'</i> – Т. г. 'Торонто'	1.03	8.04	20.04	28.04	21.06	21.06
29.	<i>T. h. 'Mount Tecoma'</i> – Т. г. 'Моунт Текома'	2.03	7.04	2.05	14.05		28.05
30.	<i>T. h. 'Elegia'</i> – Т. г. 'Елегія'	28.02	8.04	27.04	4.05	10.06	10.06
31.	<i>T. h. 'Yellow Present'</i> – Т. г. 'Елоу Презент'	26.02	27.03	17.04	30.04	11.06	11.06
32.	<i>T. h. 'Winterberg'</i> – Т. г. 'Вінтерберг'	28.02	29.03	19.04	30.04	10.07	10.07

За початком цвітіння вивчені сорти гібридних тюльпанів розподіляються на три феногрупи: раннього (9 сортів), середнього (13) та пізнього цвітіння (10 сортів). Період вегетації ранньоквітучих сортів становить 79–87 днів, середньоквітучих – 88–94 дні, пізньоквітучих 95–109 днів. За вегетаційний період повний цикл розвитку проходить майже 53% сортів. Вони дають повноцінне насіння.

Зафіксовано одиничні відхилення при цвітінні тюльпанів. У чотирьох сортів – '*Hollands Glory*', '*Mayskoe utro*', '*Toronto*', '*Elegia*' – виявлена пістрявість (*Tulipa virus 1* – вірус пістрявості тюльпана), такі рослини небажано утримувати для подальших досліджень, їх на початку фази цвітіння необхідно вибраковувати і спалювати.

Для подальшого впровадження нових сортів гібридних тюльпанів в озеленення особлива увага приділялася вивченню декоративних та морфологічних показників, які визначаються загальним габітусом, розмірами і забарвленням квіток, яскравістю цвітіння (табл. 2). Більшість рослин колекції мали по два і більше генеративних пагони. За формою квітки дослідні тюльпани відрізняються помітною різноманітністю – бокаловидні, лілійні, яйцевидні, чашовидні та попугайні. Забарвлення – від білого і жовтого до кармінового, червоного та фіолетового.

Таблиця 2. Середні морфометричні показники гібридних сортів тюльпана

№	Назва сорту	Висота рослини, см	Кількість генеративних пагонів, шт.	Кількість, шт.		Квітка		Декоративність (бал)
				бутонів	квіток	довжина, см	ширина, см	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	<i>Tulipa hybrida hort. 'Academic Barabachow'</i>	44,2	1,5	-	1,5	7,4	4,7	89
2.	<i>T. h. 'Arlekin'</i>	36,9	2,4	-	2,4	6,9	3,8	96
3.	<i>T. h. 'Baronessa'</i>	40,4	1,3	-	1,3	6,8	3,9	89
4.	<i>T. h. 'Black Bera'</i>	40,1	1,5	0,2	1,3	6,6	8,8	92
5.	<i>T. h. 'Black Out'</i>	42,5	4,3	0,5	3,8	6,1	4,1	91
6.	<i>T. h. 'Chine Pink'</i>	39,5	1,8	-	1,8	6,5	8,2	92
7.	<i>T. h. 'Comic'</i>	48,8	2,6	0,1	2,5	7,1	6,6	71
8.	<i>T. h. 'Christmas Marvel'</i>	39,9	2,4	0,1	2,3	6,5	5,9	89
9.	<i>T. h. 'Golden Apeldoorn'</i>	53,5	2,8	-	2,8	7,5	7,6	97
10.	<i>T. h. 'Hamelton'</i>	38,7	1,8	0,3	1,5	5,7	7,7	94
11.	<i>T. h. 'Hollands Glory'</i>	58,7	1,0	-	1,0	11,5	17,3	97
12.	<i>T. h. 'Jocohama'</i>	38,2	1,0	-	1,0	6,9	10,2	96
13.	<i>T. h. 'Kareol'</i>	50,8	1,3	-	1,3	4,7	3,8	88
14.	<i>T. h. 'Kremljovskie zviozdy'</i>	35,3	3,4	-	3,4	9,0	12,2	91
15.	<i>T. h. 'Misjachne sjaivo'</i>	59,6	2,0	-	2,0	9,1	6,2	89
16.	<i>T. h. 'Mayskoe utro'</i>	44,9	2,4	0,6	1,8	6,7	8,2	99
17.	<i>T. h. 'Negrita'</i>	38,3	1,7	-	1,7	5,8	5,1	93
18.	<i>T. h. 'Nikolai Vavilov'</i>	40,9	2,3	0,2	2,1	6,2	7,2	95

Закінчення таблиці 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
19.	<i>T. h. 'Oxford Elite'</i>	47,5	2,3	-	2,3	7,1	7,9	99
20.	<i>T. h. 'Picture'</i>	32,1	1,0	-	1,0	6,7	9,7	93
21.	<i>T. h. 'Royal Sphinx'</i>	31,7	1,5	-	1,5	6,5	6,1	94
22.	<i>T. h. 'Swan Wings'</i>	43,2	1,5		0,1	5,9	4,1	96
23.	<i>T. h. 'Strong Gold'</i>	64,6	2,5	-	2,5	8,6	5,6	90
24.	<i>T. h. 'Shirley'</i>	42,6	1,9	0,2	1,7	4,5	5,0	93
25.	<i>T. h. 'Taras Shevchenko'</i>	51,3	2,4	0,3	2,1	7,1	9,1	95
26.	<i>T. h. 'Tarantella'</i>	46,2	1,8	-	1,8	8,4	4,9	91
27.	<i>T. h. 'Templ of Beauty'</i>	53,6	1,3	-	1,3	9,1	4,1	95
28.	<i>T. h. 'Toronto'</i>	30,8	2,0	-	2,0	6,3	6,0	88
29.	<i>T. h. 'Mount Tecoma'</i>	27,7	1,4	-	1,4	4,1	4,9	91
30.	<i>T. h. 'Elegia'</i>	41,2	3,7	0,2	3,5	5,6	5,3	86
31.	<i>T. h. 'Yellow Present'</i>	32,1	1,3	-	1,3	5,4	10,1	98
32.	<i>T. h. 'Winterberg'</i>	32,6	1,8	-	1,8	5,6	5,5	93

Найбільшою кількістю сортів – 16 (50%) – представлені середньорослі тюльпани, які мають висоту від 39 до 50 см; низькорослі (висотою 27–38 см) складають 9 сортів, або 28,0%; високорослі (51–64 см) – 6 сортів або 22%. Найвищу рясність цвітіння – від 3,4 до 4,3 квітки на стількох же генеративних пагонах – мали лише 3 сорти: '*Kremljovskie zviozdy*', '*Elegia*' та '*Black Out*'. Одинадцять сортів мали по дві і більше квітки. Найбільшу квітку довжиною 11,5 см, шириною 17,3 см мав сорт '*Hollands Glory*'.

Гібридні сорти тюльпанів нашої колекції відрізняються різним ступенем декоративності. Найвищий цей показник (96–99 балів) є у 7 сортів: '*Arlekin*', '*Golden Apeldorn*', '*Hollands Glory*', '*Mayskoe utro*', '*Oxford Elite*', '*Swan Wings*', '*Yellow Present*'. Середній бал (90–95) мають більше половини сортів (17 таксонів, або 53,0%); низький бал (71–89) – 8 сортів (22%).

Інтенсивність вегетативного розмноження тюльпанів визначається не стільки загальним виходом цибулин, скільки виходом цибулин певних розмірів та зрілості, здатних дати квітучі рослини. Цим вимогам відповідають цибулини I та II фракцій, із яких обов'язково розвиваються квітучі рослини. Для безпосереднього застосування на виробництві (оформлення квітників, вигонка, зріз) можуть бути використані тільки цибулини I та II фракцій. Цибулини III-IV фракцій та дітки для використання непридатні – вони повинні дорошуватися на протязі двох–трьох років з метою отримання від них здорового повноцінного матеріалу.

Дослідження насінневої продуктивності дослідних сортів гібридних тюльпанів показали (табл. 3), що в результаті розмноження загальна кількість цибулин I та II фракцій виросла майже вдвічі. Поряд з цибулинами I та II фракцій розвинулася значна кількість цибулин III та IV фракцій (30,5%), а ще більше утворилося цибулин-діток (47,5%), які потребують подальшого дорошування. Таким чином, в 313 дослідних гніздах виявлено 542 цибулини I та II фракцій, при цьому істинний коефіцієнт розмноження в середньому склав 173,2%.

Таблиця 3. Показники продуктивності гібридних сортів тюльпана

№	Назва сорту	Кількість використаних гнізд, шт.	Фракції				Дітки		Істинний коефіцієнт розмноження, %	Кількість насіння, шт.		Реальна насіннева продуктивність, %
			I	II	III	IV	I	II		виповненого	невиповненого	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.	<i>Tulipa hybrida hort. 'Academik Barabachow'</i>	12	-	2	7	18	10	8	16,7	609	735	45
2.	<i>T. h. 'Arlekin'</i>	13	3	12	22	19	40	38	115,0	410	520	44

Закінчення таблиці 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
3.	<i>T. h. 'Baronessa'</i>	5	4	-	-	4	2	1	45,0	-	-	-
4.	<i>T. h. 'Black Bera'</i>	13	6	6	21	10	16	8	107,7	-	-	-
5.	<i>T. h. 'Black Out'</i>	13	4	6	11	25	19	-	76,9	-	-	-
6.	<i>T. h. 'Chine Pink'</i>	9	2	4	8	10	29	69	66,7	-	-	-
7.	<i>T. h. 'Comic'</i>	10	23	7	16	9	10		300,0	-	-	-
8.	<i>T. h. 'Christmas Marvel'</i>	13	2	5	1	16	29	7	53,8	1680	560	75
9.	<i>T. h. 'Golden Apeldoorn'</i>	10	18	19	21	23	36	-	370,0	311	280	52,6
10.	<i>T. h. 'Hamelton'</i>	12	5	7	7	12	28	7	100,0	747	910	45,1
11.	<i>T. h. 'Hollands Glory'</i>	4	7	2	3	5	4	-	225,0	-	-	-
12.	<i>T. h. 'Jocohama'</i>	10	10	9	13	12	34	39	190,0	-	-	-
13.	<i>T. h. 'Kareol'</i>	9	7	8	15	22	25	40	166,7	-	-	-
14.	<i>T. h. 'Kremljovskie zviozdy'</i>	10	13	12	13	13	20	15	250,0	24	230	9,4
15.	<i>T. h. 'Misjachne sjaivo'</i>	11	23	19	7	16	27	12	381,8	-	-	-
16.	<i>T. h. 'Mayskoe utro'</i>	11	12	10	17	18	40	21	200,0	2811	1325	67,9
17.	<i>T. h. 'Negrita'</i>	3	1	6	9	11	24	11	233,3	-	-	-
18.	<i>T. h. 'Nikolai Vavilov'</i>	9	7	5	8	7	2	2	133,3	-	-	-
19.	<i>T. h. 'Oxford Elite'</i>	10	28	17	20	34	33	21	450,0	64	210	23,3
20.	<i>T. h. 'Picturey'</i>	13	11	6	13	12	15	17	130,8	835	495	62,8
21.	<i>T. h. 'Royal Sphinx'</i>	8	9	2	7	11	16	8	137,5	-	-	-
22.	<i>T. h. 'Swan Wings'</i>	12	1	9	13	6	27	45	83,3	71	100	41,5
23.	<i>T. h. 'Strong Gold'</i>	7	7	10	10	6	2	2	242,8	1200	897	57,2
24.	<i>T. h. 'Shirley'</i>	5	3	4	1	4	11	7	140,0	-	-	-
25.	<i>T. h. 'Taras Shevchenko'</i>	10	12	7	3	8	5	4	190,0	-	-	-
26.	<i>T. h. 'Tarantella'</i>	5	-	3	18	-	16	6	60,0	73	820	8,9
27.	<i>T. h. 'Templ of Beauty'</i>	5	16	12	6	4	17	19	560,0	482	1045	0,4
28.	<i>T. h. 'Toronto'</i>	7	15	19	9	11	16	12	485,7	868	1010	46,2
29.	<i>T. h. 'Mount Tecoma'</i>	12	-	-	8	10	16	36	-	-	-	-
30.	<i>T. h. 'Elegia'</i>	12	9	27	30	11	25	6	300,0	635	176	78,3
31.	<i>T. h. 'Yellow Present'</i>	15	8	17	11	15	52	41	166,7	9	1040	0,85
32.	<i>T. h. 'Winterberg'</i>	8	-	1	4	10	7	9	12,5	1453	970	60,0

На основі вивчення інтенсивності вегетативного розмноження тюльпанів виділено такі групи сортів: з високою інтенсивністю (істинний коефіцієнт розмноження складає більше 240%), куди відносяться 9 сортів: '*Comic*', '*Golden Apeldorn*', '*Kremljovskie zviozdy*', '*Misjachne sjaivo*', '*Oxford Elite*', '*Strong Gold*', '*Temple of Beauty*', '*Toronto*', '*Elegia*'; середньою інтенсивністю (істинний коефіцієнт розмноження дорівнює 100–240%), це найчисельніша група, сюди входить 14 сортів: '*Arlekin*', '*Black Bera*', '*Hamelton*', '*Hollands Glory*', '*Jocohama*', '*Mayskoe utro*', '*Negrita*', '*Kareol*', '*Nikolai Vavilov*', '*Picturey*', '*Royal Sphinx*', '*Shirly*', '*Taras Shevchenko*', '*Yellow Present*'; низькою інтенсивністю (істинний коефіцієнт розмноження складає менше 100%), таких сортів 8: '*Academik Barabachow*', '*Baronessa*', '*Black Out*', '*Chine Pink*', '*Cristmas Marvel*', '*Swan Wings*', '*Tarantella*', '*Winterberg*'. У сорту '*Mount Tecoma*' істинний коефіцієнт розмноження не визначався, оскільки при викопуванні не було одержано жодної цибулини I або II фракцій.

Як показав аналіз отриманих результатів, із 32 дослідних гібридних сортів тюльпанів 17 сортів (53,0%) утворили насіння. Реальна насіннева продуктивність (РНП) у них коливалася від 0,4 до 78,3% на генеративний пагін. Сорти '*Golden Apeldorn*', '*Mayskoe utro*', '*Picturey*', '*Strong Gold*', '*Winterberg*', '*Elegia*', '*Cristmas Marvel*' відрізняються відносно високим – більше 50% на генеративний пагін; сорти – '*Academik Barabachow*', '*Arlekin*', '*Hamelton*', '*Swan Wings*', '*Toronto*' – середнім (близько 46%); сорти '*Yellow Present*', '*Kremljovskie zviozdy*', '*Templ of Beauty*' – низьким (0,4–32,3%) значенням РНП. На виробництві насіннєвій продуктивності гібридних сортів тюльпанів належного значення не приділяють. Її, в основному, використовують селекціонери-квітникарі для створення нових сортів гібридних тюльпанів.

Висновки

На основі проведеного комплексного вивчення 32 гібридних тюльпанів підібрано асортимент із 16 сортів для використання в озелененні: 'Arlekin', 'Black Bera', 'Black Out', 'Comic', 'Christmas Marvel', 'Golden Apeldoorn', 'Misjachne sjaivo', 'Jocohama', 'Kremljovskie zviozdy', 'Kareol', 'Negrita', 'Oxford Elite', 'Strong Gold', 'Taras Shevchenko', 'Swan Wings', 'Templ of Beauty'. Високі декоративні якості, рясне цвітіння, інтенсивне вегетативне розмноження, відносна стійкість до хвороб роблять їх цінними для вирощування в умовах посушливого півдня України.

- Алехина Н. Н.* Характеристика сортов тюльпанов селекции ботанического сада Харьковского национального университета им. В. Н. Каразина / Н. Н. Алехина, А. А. Алехин // Цветоводство без границ : междунар. науч. конф., 17–21 сентября 2007 р. : материалы конф. – Одесса, 2007. – С. 72–73.
- Балахніна А. І.* Сортове різноманіття тюльпанів в ландшафтних композиціях дендропарку "Олександрія" НАН України / А. І. Балахніна // Цветоводство без границ : V междунар. науч. конф. – Харьков : ХНУ, 2006. – С. 7–10.
- Левчук Л. В.* Попередні підсумки інтродукції тюльпанів у ботанічному саду ОНУ / Л. В. Левчук, З. М. Котікова // Репродуктивна здатність рослин як основа їх збереження і поширення в Україні : міжнар. конф., 27–29 квітня 2004 р. : матеріали конф. – Львів, 2004. – С. 46–48.
- Методика фенологических наблюдений в ботанических садах СССР. – М. : ГБС АН СССР, 1979. – 27 с.
- Карписонова Р. А.* Методика фенологических наблюдений за травянистыми многолетниками в отделе флоры СССР ГБС АН СССР / Р. А. Карписонова // Методика фенологических наблюдений в ботанических садах СССР : сборник статей – М. : Изд-во ГБС АН СССР, 1972. – С. 47–52.
- Егорова Е. М.* Дикорастущие декоративные растения Сахалина и Курил / Е. М. Егорова. – М., 1977. – 407 с.
- Вайнагий И. В.* О методике изучения семенной продуктивности растений / И. В. Вайнагий // Ботаничний журнал. – 1974. – Т. 59, № 6. – С. 826–831.
- Харкевич С. С.* Полезные растения природной флоры Кавказа и их интродукция на Украине / С. С. Харкевич. – К. : Наук. думка, 1966. – 299 с.
- Силина З. М.* Культура тюльпанов в Ленинградской области / З. М. Силина // Труды Ботанического института им. В.Л. Комарова. – М. : Изд-во ГБС АН СССР. – 1953. – Серия IV, вып. 3. – С. 5–146.
- Семена цветочных культур. Методы определения качества : ГОСТ 11218-65. – М., 1973. – 43 с.

Надійшла 13.05.2009 р.